

El model territorial a la nova república

Taula rodona organitzada per ERC

Lleida 4 de maig 2017

Ignasi Aldomà

Hi ha un model territorial a banda del model dels teòrics o tècnics que s'esforcen a donar sentit i coherència a la diversitat o caos que presenta la realitat territorial ?

Una certa confusió teòrica entre el país real i el país possible i el desitjat. Hi ha una certa "ordenació" del territori, que respon a processos històrics de signe diferent i que es veu subjecta a forces de les quals no acabem de calibrar la potència i sentit.

- La Catalunya ciutat, on totes les unitats del territori assumeixen una categoria de serveis i oportunitats d'educació, feina, negoci,... que fa els seus ciutadans iguals.
- La ciutat de ciutats que atorga serveis i oportunitats a tots, a partir d'una xarxa de ciutats que segueixen camins i dinàmiques específiques
- La Catalunya megalòpoli barcelonina, on la metròpoli és el centre dinamitzador i rector que ordena la resta.

Els polítics o, potser millor, les decisions polítiques poden o han d'incidir en la política territorial? El consens socialdemocràtic.

La política territorial es desenvolupa en els països occidentals als anys 1950-60 com un apartat més de l'"estat social". Als esforços pel reequilibri social se sumen els esforços pel reequilibri territorial, que impliquen reducció de diferències i igualació d'oportunitats pel conjunt dels territoris. Hi ha acord polític majoritari a l'entorn d'aquesta proposta "socialdemòcrata" que es comença a erosionar els anys 1980; desapareix la vocació integradora de les polítiques territorials, baixen els incentius, s'esfumen les polítiques territorials específiques (muntanya),...

- Planes de desenvolupament espanyols, política regional europea, fons de compensació territorial,...
- La Llei 23/1983 de "política territorial" assumeix aquesta proposta per a Catalunya.

El decisions polítiques han de regir-se per un model territorial? El dissens entorn el mapa geopolític real.

Més enllà del política territorial socialdemòcrata hi ha l'organització real del sistema de ciutats i diferents territoris dels estats, que s'inscriu en un determinat esquema geopolític (model?), al qual l'estat respon des de fa molt anys amb determinades polítiques en un sentit de confirmar-lo o reformar-lo. Ara ens preguntem quina capacitat té l'administració (estat/local) d'incidir en unes dinàmiques on incideixen fortament els mercats i la

globalització; globalització econòmica i globalització també política ara en crisi (p.e. la proposta de grans eixos europeus d'infraestructures)

- La xarxa radial espanyola de l'AVE a partir de Madrid és un model força nítid de concepció d'un territori de poder.
- La inversió de la Generalitat de Catalunya en carreteres amb un pessec destacat per l'Eix Transversal configura un altre model menys nítid (una capacitat desdibuixada).

Fins a quin punt el model és extensible i informa el conjunt de les intervencions públiques? Infraestructures físiques (fibra òptica); equipaments socials (decisiones d'ubicació de grans equipaments esportius, culturals, educatius i altres d'estat); ubicació de noves implantacions industrials o terciàries privades; implantació territorial de les empreses públiques;..

L'autoorganització de les administracions confirma un model de territori? Quina organització és la més adequada?

L'organització de les administracions forma part del nucli dur de la política territorial, tot i que sovint es presenti com a despenjada d'aquesta; marca l'estructura de la presa de decisions i orienta inevitablement serveis i inversions

S'inscriu habitualment en la geopolítica de llarga durada d'un territori; en com el poder (el govern central i els locals) ha fet efectiu el seu domini. Els vaivens i conflictes polítics en plantegen sovint la reforma, però les opcions es troben molt condicionades pels models existents (la transició política juxtaposà una nova institucionalització a l'antiga).

Què ha de fer una determinada administració i per quins criteris territorials i altres s'ha de regir? Responguem de manera innocent:

- Donar un servei correcte al seus ciutadans. Que cada administració sapigui què ha de fer i tingui els instruments per a fer-ho, i que en conjunt es cobreixin les necessitats dels ciutadans que es consideri s'han d'incloure.
- Donat que els recursos són limitats per definició, s'hauria de buscar una bona eficiència; que amb els mateixos recursos se satisfaci el major nombre de necessitats. L'escala és en aquest cas una regla determinant, però tampoc és l'única, perquè hi ha d'haver una bona gestió, fet que implica una bona fiscalització (contrapesos polítics, càrrecs electes i responsables, transparència, democràcia participativa,...)
- Els serveis s'han de satisfer de manera correcta, que vol dir a proximitat del ciutadà, i d'aquí ve la regla de l'organització: que un servei es presti el més prop possible del ciutadà dins l'exigència d'una eficiència econòmica.

Fet i dit, **l'organització dels serveis es troba molt condicionada per la implantació històrica del poblament** modificada fortament en els darrers decennis pels processos d'urbanització o creixement metropolità. En aquest sentit, les diferències entre els països

occidentals no són tan grans, i els estats s'hi han adaptat segons les pròpies tradicions polítiques i socials:

- L'ajuntament o la comuna com a organització de base que tendeix a identificar-se amb el poble o nucli residencial. Fàcil d'identificar amb la prestació de serveis bàsics al ciutadà (urbanització, abastament d'aigua, sanejament, enllumenat, escola...).
- La comarca o territori ciutat, comtat, que s'identifica amb l'àrea d'influència d'un nucli comercial i de serveis bàsic, que s'escau a la prestació de serveis educatius, esportius, sanitaris, culturals,... d'un mínim nivell d'especialització.
- La vegueria o província, que s'identifica amb l'àmbit d'influència d'una capital regional i que s'adiu amb uns serveis de màxima especialització que comencen a establir un pont directe entre els serveis "locals" i els estatals.
- L'estat que respon a una tradició específica política de referència nacional i que s'escau amb l'espai de decisió sobre les línies polítiques i les relacions internacionals.

Podríem analitzar les opcions de cada estat occidental (quadre adjunt) per deduir les opcions més idònies per Catalunya, però sempre quedarà l'especificitat geopolítica.

En la recerca de l'organització administrativa ideal es pot donar una resposta tècnica correctíssima (quasi científica) adaptada als criteris abans enunciats; però la resposta es troba condicionada inevitablement per una opció sociopolítica (de consens?) En qualsevol cas, buscaria un acord sobre les regles de joc:

- Per les dimensions del país i de Barcelona es podria assolir la màxima eficiència econòmica amb la concentració política; però, per això mateix, un contrapès potent "cantonal" ofereix un joc més ric (alternatives econòmiques i d'ordenació) i participatiu.
- L'ajuntament és la millor garantia de la prestació dels serveis bàsics i de la participació ciutadana, de manera que els ajuntaments petits només s'han d'agrupar o desagrupar en funció de la pròpia conveniència.
- L'antiga comarca és avui un sistema urbà de relació que en la mesura que ha esdevingut popular pot continuar existint amb una sortida al conflicte competencial i polític plantejat amb l'ajuntament capital.
- En la mesura que l'estructura urbana és diversa no té perquè reproduir-se el model centralitzat i jerarquitzat d'administració actual. Poden existir administracions de dimensions flexibles i competències flexibles amb l'objectiu primordial de servei i participació ciutadana.
- D'acord amb aquest marc les administracions s'haurien de regir pel principi d'autonomia financera (recaptar i alimentar-se dels propis impostos) i la responsabilitat directa davant dels administrats, que significa càrrecs electes, aprofundir en la participació ciutadana i transparència.